

KÜRESELLEŞMENİN TÜRK DEVLET BÜTÇESİNE ETKİLERİ

Harun CANSIZ¹

ÖZET

Küreselleşme gerek kişileri ve gerekse kurumları etkilemekte, kamu mali yönetiminde radikal dönüşümleri gündeme getirmektedir. Bir ülkede ortaya çıkan yenilikler diğer ülkeleri de kısa sürede etkilemektedir. Türkiye’de özellikle 2000’li yıllarda yaşanan ekonomik ve mali krizler, Türk Devlet Bütçesinde, uluslararası gelişmelerin paralelinde yeni bütçesel yöntemlerin uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Mali şeffaflığın ve hesap verme sorumluluğunun uygulanması, çok yıllık bütçeleme ve performans esaslı bütçelemenin yürürlüğe girmesi, klasik planlama anlayışının yerine stratejik planlama anlayışının ikame edilmesi bu yöntemler arasında sayılabilir.

Anahtar Sözcükler: Küreselleşme, Devlet Bütçesi, Mali Şeffaflık, Hesap Verme Sorumluluğu

Abstract

Globalization has been affecting both individuals and institutions. Therefore, it necessitates radical changes in the public fiscal management. Developments in a country have started to affect the other counties. In this connection, the economic and financial crises

¹ Yrd. Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

broke out at early 2000's in Turkey necessitated new budgetary methods in the Turkish Government Budget. Implementation of fiscal transparency and accountability, application of multi-year budgeting and performance budgeting, and replacement of the mentality of classical planning with the mentality of strategic planning are among these new budgetary methods.

Key Words: Globalization, Government Budgeting, Fiscal Transparency, Accountability

1. Giriş

Toplumsal ve ekonomik yapı içerisinde devlete düşen görevlerin ne olduğu, devletin bu görevleri nasıl gerçekleştireceği uzun yıllardır tartışılmaktadır.² Günümüzde devletin görev ve sorumluluklarının da değiştirilmesi gündeme gelmiştir. Adalet, savunma ve iç güvenlik gibi sınırlı sorumluluklar klasik devlet anlayışında görev olarak algılanırken, modern devlet anlayışında bunların bir kısmı yenileriyle yer değiştirmiş, bazıları görev olmaktan çıkarken, yeni bazı yeni görevler eklenmiştir.

Bu gelişmelere paralel olarak, küreselleşme sürecinde kamu maliyesine düşen görevler değişime uğrarken, devlet bütçesi anlayışında da önemli değişiklikler gündeme gelmiştir. Klasik devlet anlayışında kamu harcamaları için alınan kamu gelirleri, zamanla kamu ihtiyaçları için alınmaya başlamıştır. Devlet bütçeleri ise, hükümetlerin, seçim zamanlarında yeniden seçilebilmeleri için mümkün olduğunca vergi toplamadan harcama istekleri nedeniyle büyük ölçüde açıklarla kapanırken, devlet borçlarını sürekli artmıştır. Süregelen bütçe açıkları artan iç ve dış borçlar nedeniyle oluşan mali istikrarsızlıklar, çeşitli sosyal, ekonomik ve siyasi sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bu sorunların, çözümlerine yönelik araştırma ve çalışmalarda, özel kesimde uygulanan stratejik planlama, performans bütçeleme, fayda-maliyet analizleri gibi yönetim tekniklerinin, kamu kesiminde de uygulanması önerilmiştir. Özel kesim tekniklerinin, kamu kesimi için

² Güran ve Cingi (2002)

de uygulanması gerektiği düşüncesi devlet bütçesine biçilen rolü de değiştirmiştir. Bu yeni olgular hem kamu mali yönetiminde hem de bütçe anlayışında reform sayılacak değişimler meydana getirmiştir.

2. Küreselleşme Kavramı

Küreselleşme, ulusal ekonomik sistemlerin artan etkileşimi nedeniyle, dünyadaki piyasalarda deregülasyon ve özelleştirmeyi teşvik eden hükümet politikalarının oluşması süreci;³ ekonomik, politik, kültürel alandaki bir dizi ulus-ötesi gelişme ile her ülkenin bir diğerini etkilemesidir.⁴ Küreselleşme geniş anlamda, küresel işletmelerin, hükümet dışı örgütlerin ve küresel düzeyde faaliyet gösteren tüm askeri, siyasi, politik ve dini aktörlerin, ulus-ötesi etkinliklerini ifade etmektedir.⁵ Ekonomik açıdan küreselleşme, uluslararası ticaret, sermaye hareketleri ve teknolojiadaki hızlı değişimlerine ile ekonomilerin bütünleşmeleri ve tek bir pazarı oluşturmaları sürecidir. Bu sürecin nihai hedefi sınır tanımama, ulus devleti aşma şeklinde ifade edilebilir. İlgili hedefe ise, ticaret bloklarının, gümrük sınırlarının ve koruma duvarlarının ortadan kaldırılması ile ulaşılabilecektir. Ekonomik küreselleşme sürecinde özellikle piyasa ekonomisinin gelişmesi ve geliştirilmesi çabaları dikkati çekmektedir. Bunun yanısıra, küresel çaplı ekonomik örgütlenmeler oluşturulurken, serbest ticaret alanı hızla genişlemekte ve sermaye hareketleri de serbestleşmektedir.⁶

Küreselleşme, tek tip üretim ve tüketim kalıplarının etkileriyle, küresel iletişim endüstrisinin, çok uluslu yatırımların, dünya ölçeğinde finans pazarlarının, var olan bütün coğrafi ve siyasi engeller zorlanarak, sosyal ve kültürel yapılarının uyumlaştırılmasıdır. Bu şekilde farklı insanların değişik yaşam tarzlarının giderek daha benzer bir form kazanması olarak da ifade edilebilir.⁷ Dünya ekonomisinde yaşanan küreselleşme eğilimi, bir yandan ortak bir tüketim kültürünü dünyaya hâkim kılarken, diğer yandan sanayi toplumundan bilgi

³ Seyrek (2002)

⁴ Özyakışır (2005).

⁵ Tutar (2003).

⁶ Devrim ve Altay (2000)

⁷ Karagül (2001)

toplumuna geçişi getirmiştir. Ancak bu geçişi başaramayan ülkelerinin çoğunda, 1970'li yıllarda mali sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunları çözebilmek için 1980'li yıllardan itibaren yeniden yapılanma ve reform çabaları hızlanmıştır. Bunların temel hedefi, ekonomik rasyonaliteyi sağlayacak temel makro ekonomik hedeflere dayalı bir mali yönetim anlayışıdır.⁸

- Sınır Ötesi Ticaret Artışı; Küreselleşmenin birinci unsuru sınır ötesi ticaret artışıdır. Küreselleşmeyle birlikte, ülkeler arasındaki mal ve hizmet ticareti hızla artarken farklı, devletler arasında entegrasyonlar da görülmektedir. Bu nedenle, ülkeler kendi politikalarını oluştururken başka ülkelerin izlediği ekonomik ve mali politikalara duyarlılık göstermek zorunda kalmaktadırlar.
- Sermayenin Mobil Hale Gelmesi; Küreselleşmenin ikinci unsuru sermayenin mobil hale gelmesidir. Sermayenin mobilitesi arttıkça sürekli finans piyasalarında büyük miktarlarda para, bir ülkeden başka bir ülkeye akmaktadır. Bu şekilde çok uluslu firmalar üretimi "yeni uluslararası iş bölümü" çerçevesinde bütün dünyaya yaymaktadır.
- Bilgi Teknolojilerinin Gelişimi; Bilgi teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler küreselleşmenin itici gücü haline gelmiş, uzaklık kavramı önemini yitirmiştir.
- İdeolojik Değişim; Özellikle doğu bloğunun yıkılması ve ülkeler arasındaki kutuplaşmaların azalması sonrasında liberal piyasa ekonomisine güven artmıştır. Bunun bir sonucu olarak, devletçi ekonomiyi benimseyen ülkeler, dönüşüm geçirerek serbest ticaretin ve yabancı sermayenin imkânlarından yararlanma çabasına girmişlerdir.⁹

⁸ Sakal (2002).

⁹ Yıldız (2005).

3. Küreselleşme ve Kamu Yönetiminde Değişim İhtiyacı

Küreselleşme sürecinde, kamu mali yönetiminde değişim ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Diğer bütün alanlarda olduğu gibi kamu mali yönetimde bu süreç içinde değişime uğraması kaçınılmaz görülmektedir.

Tüm dünyada mevcut kamu yönetim anlayışı ve uygulamaları yoğun eleştirilere uğramaktadır. Eleştiriler öncelikle kamu yönetiminin kamu politikalarını uygulamada yetersiz kaldığına ilişkindir. Kamu yönetimlerinin ise halkın ve milletvekillerinin denetim dışında birer iktidar sistemine dönüşmesi, yönetsel kurumların hükümet politikalarına gereğinden fazla karışması nedeniyle verimsiz yapısı dikkati çekmektedir.¹⁰

Son yıllarda yaşanan ekonomik, sosyal, siyasal ve teknolojik gelişmeler, tüm dünyada hızlı bir değişim ve dönüşüme yol açarken devletin rolü ve işlevinin sorgulamasını başlatmıştır. Devletin klasik kalıplaşmış yapısı yerine, kendisini kolay yenileyebilen daha esnek belirli ara mekanizmalar ve yeni örgütlenmeleri içeren bir yapıya sahip olması istenmiştir. Kamu hizmetlerinin vatandaşların istemlerine daha duyarlı ve maliyet yönünden daha etkin hale getirilmesi ve kamu adına tasarruflarda bulunanların hesap verme sorumluluğunun olması önerilmiştir.¹¹ Kamu yönetiminde hissedilen bu değişim ihtiyacı mali yapı için de kendisini göstermektedir.

4. Küreselleşmenin Mali Olgular Üzerine Etkileri

Küreselleşme, ekonominin tümüne etkide bulunduğu kadar kamu gelirleri ve vergi idaresi, kamu harcamaları, kamu hizmetleri, borçlanma, gelir dağılımı, ekonomik, mali krizler ve devlet bütçesi gibi mali olgular üzerine de etkide bulunmaktadır. Söz konusu etkileri aşağıdaki şekilde incelemek mümkündür.

¹⁰ Sezer (1992)

¹¹ Gökbnar ve Ünal (1999)

4.1. Kamu Gelirleri ve Vergi İdaresi Üzerine Etkileri

Küreselleşme sürecinde, genel olarak, toplam vergi yükünün düşürülmesi, düz oranlı vergilere geçilmesi, gelir vergisi matrahının gelirden tüketime kaydırılması ve vergi düzenlemelerinin salt çoğunluk yerine nitelikli çoğunlukla yapılabilmesi ilkesi benimsenmektedir.¹² Küreselleşmenin, vergi üzerinde daha öznel olarak iki etkisinden söz etmek mümkündür. İlki kamu gelirleri üzerinde yaptığı değişim, diğeri ise sanal ödeme araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte vergi idaresinin bunlar üzerindeki kontrolünün güçleşmesidir. Kamu gelirleri, devletin kamusal ihtiyaçlarını yerine getirebilmek amacıyla kişi ve firmalardan aldığı zorunlu ve karşılıksız paralardır. Devlet bu yetkiyi vergileme gücünden almakta ve bu durum gerek anayasalarda ve gerekse kanunlarda belirtilmektedir. Ancak küreselleşme süreciyle birlikte bu yetkinin kullanımından ekonomik ve mali açılardan zorluklar ortaya çıkmıştır.¹³

Küreselleşmenin kişisel gelir vergisi üzerindeki etkilerini şu şekilde belirtmek mümkündür. Uluslararası para ve sermayenin dolaşımının artmasına paralel olarak kişilerin diğer ülkelerdeki faaliyetlerden elde ettikleri gelirler artmaktadır. Bunların yurtdışında kazandıkları gelirlerin tespitinin güçlüğü nedeniyle vergilemede şahsilik ilkesinin uygulanması gittikçe zorlaşmaktadır. Ülkeler arasında uluslararası çifte vergileme anlaşmaları olsa bile, vergi idareleri arasında bilgi alış verişinin sınırlı olması nedeniyle, farklı ülkelerde gelir elde eden kişiler bu gelirlerini tam olarak beyan etmemekte, böylece ülkelerin vergi geliri kayıpları artmaktadır. Özellikle finansal sermaye çekebilen ülkelerin gelirleri artarken, sermaye veren ülkelerin gelirleri azalmaktadır. Vergi cennetlerinin ortaya çıkması, vergi kaybını ve vergiden kaçışı artırmaktadır. Sermaye sahipleri vergi cennetlerindeki yatırımlarından elde ettikleri gelirleri beyan etmedikleri için sermayenin kaynağı olan ülkeler gelir kaybına uğramaktadır. Gelirleri azalan ülkeler bu kayıpların başka kaynaklardan telafi etme sürecine girmekte, bu ise ilgili ülkelerin vergi yapısını bozmaktadır.¹⁴

¹² Demirtaş (2003).

¹³ Sönmezler (2006)

¹⁴ Vural (2001).

Küreselleşme sürecinde, özellikle uluslararası sermayenin mobilitésinin yüksek olduğu durumlarda devletlerin sermaye üzerine istedikleri gibi vergi ihdas edebilme güçleri zayıflamaktadır. Çünkü uluslararası düzeyde faaliyet gösteren firmaların faaliyetlerini vergilerin yüksek olduğu bölgelerden düşük olduğu bölgelere doğru kaydırma imkânları söz konusudur.¹⁵ Ülkeler, yabancı sermaye çekebilmek için vergi oranlarını düşürmek zorunda olduklarından bu durum kamu gelirlerini azaltmaktadır. Mali baskınlık sonucu, bankalardan piyasa faizinin altındaki oranlarda alınan ödünçlerden elde edilen gelirler de azaltmaktadır. Devletin yabancı sermayeyi çekebilmesi için piyasalarda istikrar ve düşük faiz oranları gereklidir. Bu ise sonuçta senyoraj gelirlerini düşürmektedir. Yine, ikili anlaşmalar gereğince oluşturulan ticari serbestleşme sonucu, dış ticaretten alınan vergilerin düşürülmesi kamu gelirlerini azaltmaktadır.¹⁶

Küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan, elektronik ticaret, tercihli vergi rejimleri, uluslararası transfer fiyatlaması, ülke dışı alış verişin yoğunlaşması ve yeni finansal araçların ortaya çıkışı gibi diğer gelişmeler de azaltmaktadır.¹⁷ Küreselleşme sürecine kadar birçok ülkenin vergi idaresi, vergi sistemlerini geleneksel ticaret yöntemlerini esas alarak, yer temeline dayalı vergi sistemleri üzerine kurmuştu. Ancak, küreselleşmenin etkisi arttıkça, vergi idareleri, sanal, sınırsız ve izlenmesi güç bir pazar ortamında vergi toplamak durumunda kalmıştır. Bunun sonucunda vergi idareleri mükelleflerin nasıl vergilendirileceği konusunda önemli sorunlarla karşılaşmıştır. Gelir nerede doğmuştur, işlem nerede gerçekleşmiştir, bu işlem hangi devletin vergilendirme yetkisine bağlanacaktır, gelirin ve işlemin niteliği nedir, vergi yükümlüleri kimlerdir ve bu nasıl tespit edilecektir, bir Web sitesi vasıtasıyla gerçekleştirilen işlemlerde iş yeri kavramı nasıl belirlenecektir gibi soruların cevaplanması gerekmektedir.¹⁸ Bu gelişmeler ülkelerin kamu finansman yapısını etkilemekte, dolaysız vergilerden dolayı vergilere doğru bir yönelim olmakta ve kamu gelirleri

¹⁵ Tüylüoğlu (2004).

¹⁶ Sönmezler (2006).

¹⁷ Günaydın ve Berk (2004).

¹⁸ Yıldız (2005).

vergiden borçlanmaya dönmektedir.¹⁹

4.2. Kamu Harcamaları ve Kamu Hizmetleri Üzerine Etkileri

Küreselleşmenin kamu harcamaları üzerine muhtemele etkileri, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre ve milli gelirin adaletli dağılımının olup olmadığına göre farklılıklar göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde vergi gelirlerindeki azalma, kamu harcamalarında kesintiye gidilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu ise, bazı hizmetlerin özel sektöre devrini gündeme getirmektedir. Fakat herhangi bir zorluk durumunda bu hizmetlerin kalitesinde düşme riski olabilir. Öte yandan, gelişmekte olan ülkelerde küreselleşme, kamu harcamalarında artış ihtiyacı doğurmaktadır. Bu ihtiyaç ülkenin fiziksel ve sosyal alt yapısının yetersizliği ile hızlı küreselleşmenin büyük oranda etkilediği sektör veya kişilerin zararlarını karşılama zorunluluğu gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.²⁰

Kamu hizmeti dar anlamda, belli bir görevi yürütmek için kamu tüzel kişisi tarafından tahsis edilmiş olan araçların toplamı olarak tanımlanır. Geniş anlamda ise, genel ve ortak ihtiyaçları karşılamak ve temin etmek, kamu menfaatlerini sağlamak amacıyla yerine getirilen ve toplumun tümüne sunulmuş bulunan devamlı ve sürekli faaliyetlerdir.²¹ Küreselleşme ile birlikte değişen devlet anlayışı, devletten beklenen hizmetlerin de değişmesini gündeme getirmiştir. Kamu hizmetleri alanında şu eğilimler dikkati çekmektedir.²²

- (i) Daralma: Devletin temel fonksiyonları dışında kalan hizmetlerin kısılması,
- (ii) Parçalanma: Kamu hizmetlerinin mümkün olduğunca çok parçalara ayrılıp, bunların mümkün olduğu ölçüde özel kesime yaptırılması,

¹⁹ Meriç ve Ay (2004).

²⁰ Sönmezler (2006).

²¹ Cansız (2001).

²² Şahin (2006).

- (iii) Piyasaya Benzetme: Daraltılarak kısılan ve parçalara ayrılarak özel kesime yaptırılan hizmetler dışında kalan unsurların da, karlılık gerekliliği, rekabet zorunluluğu ve işgücünde esneklik gibi isimlerle piyasaya benzeme çalışmaları dikkati çekmektedir. Bu gelişmeler dikkate alındığında, klasik temel kamu hizmetleri anlayışından farklı dar sınırları olan bir kamu hizmeti anlayışının ortaya çıktığı görülmektedir.

4.3. Borçlanma ve Ekonomik Krizlere Etkileri

Küreselleşme, borçlanmaya geleneksel mali anlayıştan farklı görevler yüklemiştir. Küreselleşme ile birlikte, borçlanmanın artık ekonomi ve mali istikrarı sağlama için kullanılması gerektiği düşünülmektedir. Kamu borçlanmasını olağan bir kamu geliri sayan geleneksel görüşünün aksine, borçlanmanın hatalı sonuçlar vereceği öne sürülmektedir. Bu nedenle, borçlanmanın mümkün olduğu kadar az kullanılması gerektiği önerilmektedir. Geleneksel mali anlayışta, borçlanmanın nimetine ve külfetine aynı neslin katlanacağı fikri savunulurken, yeni mali anlayışta, borçlanmanın maliyetine daha çok gelecek nesillerin katlanmak zorunda olacağı fikri benimsenmektedir. Yine geleneksel mali anlayışta, devletin hedeflediği politikaları gerçekleştirmek için istediği kadar borçlanabilmesi öngörülürken, yeni mali anlayış, kurala dayalı ve sınırlı borçlanma yetkisine dikkat çekilmekte ve borçlanma ile ilgili kuralların anayasal çerçevede düzenlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır.²³

Küreselleşme olgusu, gelişmiş ülkeler arasındaki, ticaret ve finansman ağını geliştirip değiştirdiği gibi, krizleri de hızlandırmakta ve yaygınlaştırmaktadır. Dünyada gücü ve denetimi elinde tutan ülkelerce konulan kurallar, zayıf ve yoksul ülkeler için uyulması gerekli kurallar halini almaktadır. Mali piyasaların büyük ölçüde bütünleşmesi sonucunda, herhangi bir ülkenin mali piyasasında oluşan istikrarsızlık, uluslararası mali piyasalara kolayca yansımakta bu ise Doğu Asya ve Rusya örneği, küresel krizlere neden olmaktadır.²⁴

²³ Dileyici (2004).

²⁴ Özpınar ve Şimşek (2003).

4.4. Küreselleşmenin Türk Devlet Bütçesi Üzerine Etkileri

1980 yılında başlayan dışa açık ekonomik büyüme sürecinin bir sonucu olarak, küreselleşme Türkiye de gerek kamu ve gerekse özel kesimde etkisini göstermiştir. Kamu kesimindeki en dikkati çeken dönüşümlerden birisi devletin küçültülmesi ve yeniden yapılandırılması, diğeri ise kamu kesiminin sahip olduğu birçok mal ve hizmetin özelleştirilmesidir.²⁵ Ayrıca küreselleşmeyle birlikte, kurumların vizyonu, misyonu, amaçları, hedefleri, yapıları ve anlayışları gibi birçok alanda değişim gerekmiştir. Artık, kurumların başarılarının güçlü bir kurum imajıyla ölçüldüğü, vatandaşların bir tür müşteri gibi görülmeye başlandığı dikkati çekmektedir.²⁶ Kamu kesiminin yeniden yapılandırılmasında temel anahtar devlet bütçesi olduğu için, devlet bütçesine biçilen rolde bazı önemli dönüşümlere gidilmesi gerekmiştir.

Bütçe, topluca ödeme yoluyla sunulacak olan kamu hizmetlerinin maliyetlerinin karşılanması yollarından birisidir. Bir başka ifadeyle, karar birimlerinin, bu alanda maliyetlerini de göstererek, kendi örgütlerine yaptıkları bir kamu hizmetleri sipariş listesidir.²⁷ Küreselleşmenin getirmiş olduğu yenilikleri şu şekilde sıralamak mümkündür: Genellik ve birlik ilkelerinin uygulamada güçlendirilmesi, kamusal kaynakların kullanılmasında hesap verme sorumluluğunun ve mali saydamlığın artması, performans esaslı bütçeleme ve çok yıllık bütçelemenin önem kazanmasıdır. Bunlara ek olarak, kamusal kaynakların etkin, ekonomik ve verimli kullanılması konusunda gerekli kurumların oluşturulması gerekmektedir.²⁸

İletişim imkânlarının arttığı günümüzde, bütçeye ilişkin ortaya çıkan gelişme ve araştırmalar diğer ülkelerce kolayca incelenebilmektedir. Türkiye de kendi faydasına olabilecek yeni bütçesel işlemleri bazen kendi isteğiyle ve bazen de uluslararası kurumların önerileriyle uygulama durumunda kalmaktadır. 10.Aralık.2003 tarihinde

²⁵ Yayman (1999).

²⁶ Hasanoğlu (2001).

²⁷ Coşkun (1989).

²⁸ Kesik, 2005

kabul edilen ve 24 Aralık 2003'te Resmi Gazete'de yayımlanan 5018 Sayılı, "Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu" ile Türk kamu mali yönetiminde önemli değişiklikler yapılmıştır. Kanunun temel amacı, "kamu kaynaklarının etkili, ekonomik ve verimli kullanılmasını sağlamak" olarak öngörülmüştür. Bunları başarabilmek ve kamu maliyesinde uluslararası karşılaştırmalara imkân verebilmek için, Kanunun 7.Maddesinde mali saydamlık, 8. Maddesinde hesap verme sorumluluğu, 9. Maddesinde stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme, 15. Maddesinde çok yıllık bütçeleme ilkelerine yer verilmiş, analitik bütçeleme ise ayrıca düzenlenmiştir.

4.5.Mali Şeffaflık Gündeme Gelmesi

Mali şeffaflık, devletin, mali amaçlarının, bu amaçlara ulaşmak için uygulamaya koyduğu politikaların, bu politikaların sonuçlarının izlenebilmesi için gerekli olan bilgilerin düzenli, anlaşılabilir, güvenilir ve tutarlı bir şekilde kamuoyuna sunmasını ifade eder. Ayrıca, seçmenlerin ve mali piyasaların, şimdiki ve gelecekteki mali durumu doğru olarak değerlendirebilmeleri için hükümet uygulamalarına ilişkin uluslararası karşılaştırılabilir, anlaşılabilir, zamanında, kapsamlı, güvenilir bilgiye kolayca ulaşabilmelerini içerir.²⁹ Mali şeffaflığın sağlanması için, devlete ait yetki kullananların görev ve sorumluluklarının açık olarak tanımlanması, kamusal mali bilgilerin belli standartlar içerisinde yayımlanması, herkese açık ve ulaşılabilir olması, bütçelerin hazırlanma, uygulanma ve raporlama süreçlerinin açık olması, istatistiksel veri yayınlama sisteminin kaliteli olması ve bağımsız birimlerce denetiminin yapılması gerekmektedir.³⁰ Kamu mali yönetiminde şeffaflığın bulunması, bir taraftan vatandaşların bilgi edinme hakkının kullanılmasında, diğer taraftan da bireysel özgürlüklerin korunmasında, yönetenlerle yönetilenler arasında bilgi akımının özgürce gerçekleşmesine büyük katkı sağlayacaktır. Ayrıca, bilgi akımı açıklığı, danışmayı ve görüş almayı gerçekleştireceğinden bununla ilgili mekanizmalar da gelişebilecektir. Bu bağlamda, küreselleşme olayı dünyanın her tarafında her türlü düşünce, sistem,

²⁹ Kopits ve Graig (1998)

³⁰ Polat (2003).

rejim, alışkanlık ve duyarlılığı yeniden sorgulanır hale getirmiştir. Bu görüş sayesinde oluşan baskı mekanizmaları daha demokratik ve şeffaf yönetimlerin doğmasına imkân sağlayabilecektir.³¹

4.6. Hesap Verebilirliğin Uygulanması

Hesap verme sorumluluğu, kısaca bir birey ya da bir grup adına faaliyette bulunan kişi ya da kurumların, bu faaliyetlerini adına faaliyette buldukları kişi ya da gruplara raporlaması olarak tanımlanabilir.³²

Mali şeffaflığın bir sonucu olarak, kamu adına kamusal kaynakları kullananlar, üst yöneticiler ve bütçeyle ödenek tahsis edilen harcama yetkililerinin, idari sorumlulukları çerçevesinde, her yıl faaliyet raporları düzenlemeleri gerekmektedir.

“ Her türlü kamu kaynağının elde edilmesi ve kullanılmasında görevli ve yetkili olanlar, kaynakların etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak elde edilmesinden, kullanılmamsından, muhasebeleştirilmesinden, raporlamasından ve kötüye kullanılmaması için gerekli önlemlerin alınmasından sorumludur ve yetkili kılınmış mercilere hesap vermek zorundadır (5018 Sayılı Kanun,M.8)”.

Türkiye’de mali yapıdaki değişimlerin unsuru olarak kamusal kaynakları kullananların hesap verme sorumluluğuna tabi olması gerektirmektedir.³³ Ayrıca;

- Makro-ekonomik dengenin iyileştirilmesi,
- Gerçekçi ve tutarlı bir kamu kaynak yapısını geliştirilmesi,
- Kamu mali yönetimde mali disiplini sağlamak üzere kamu kaynaklarının tahsis edileceği öncelikli alanların belirlenmesi ve ilgili birimlerin, kamuoyunun ve piyasaların bilgisine sunulması,
- Kamu mali yönetim sisteminde öngörülebilirliğin artırılması ve bütçe uygulamalarında istikrarın sağlanması,

³¹ Köse (2003).

³² Kızıldağ (2005).

³³ Maliye Bakanlığı Bütçe Gerekçesi (2005)

- Kamusal kaynakların kurumlar arasında stratejik önceliklere göre dağılımının gerçekleştirilmesi ve böylece hükümet öncelikleri ve hedefleri ile kurumsal öncelikler ve hedefler arasındaki uyumun bütçeler aracılığıyla sağlanabilmesi,
- Kamu idarelerinin kamu kaynaklarını etkin ve verimli bir şekilde kullanmaya teşvik edilmesi,
- Kurumlara ve uygulayıcılara uzun süreli plân ve program yapma imkânının sağlanması ve kurumsal kültürün bu yönde geliştirilmesi,
- Gelir ve harcama politikalarının uygulamaları sonucunda ortaya çıkan maliyetler konusunda siyasi karar alıcılara bilginin sağlanması gereklidir.

Kamusal kaynakları kullananlar ve tasarrufta bulunanlar, hesap verme sorumluluğu mekanizması ile kamusal kaynakların etkin ve verimli kullanılmasında hassasiyet göstereceklerinden, hem ulusal kaynaklar ve hem de dünyanın yenilenemez kaynaklarının daha etkin bir şekilde yararlanılması sağlanacaktır.

4.7. Analitik Bütçelemenin Yürürlüğe Girmesi

Türkiye kamu mali yönetiminde daha önce uygulanmış olan program bütçe sınıflandırması, uluslararası karşılaştırmalara imkân vermediği, israfa ve tutarsızlıklara neden olduğundan değiştirilmesi gündeme gelmiştir. 1995 yılından itibaren yürütülen çalışmalar sonucunda, IMF uzmanlarınca geliştirilen ve AB bütçesinin de esas aldığı GFS 2001 modeli bütçe sistemimize uyarlanmıştır.

Analitik bütçe sınıflandırması, devletin mali istatistiklerinin daha düzenli, daha güvenilir, daha tutarlı, analize ve ölçmeye elverişli şekilde tutulması amacıyla kabul edilmiş bir kodlama anlayışını benimsemektedir. Analitik bütçe sınıflandırması, kurumsal, fonksiyonel, finansal ve ekonomik kodlama olarak dörde ayrılmaktadır.

- i- Kurumsal sınıflandırma, siyasi ve idari sorumluluğun belirlenmesini ve program sorumlularının tespitini hedeflemektedir.

- ii- Fonksiyonel sınıflandırma, temel olarak devlet faaliyetlerinin türünü göstermek üzere tasarlanmıştır. Öncelikle genel kamu hizmetlerini, savunma hizmetlerini, kamu düzeni ve güvenliği ile ilgili işleri ve hizmetleri kapsamaktadır.
- iii- Finansman tipi sınıflandırma genel devlet tanımına giren bütün kurumları belirtmek, devirli ödenekleri izlemek ve harcamaların hangi kaynaktan finanse edildiğini göstermek amacıyla ihtiyaç duyulmuştur.
- iv- Ekonomik sınıflandırma devlet faaliyetlerinin, milli ekonomi üzerindeki etkilerine göre gruplanmasıyla oluşturulmuştur. Devlet faaliyetlerinin, milli gelir ve piyasa ekonomisi üzerindeki etkilerinin ölçülmesini amaçlamaktadır.

Analitik bütçe sınıflandırması ile harcamacı kuruluşlar üzerinde bir oto-kontrol mekanizması mümkün olabilmektedir. Sistem ile devlet hangi kuruluşun ne tür ve ne kadar harcama yaptığını görebilmektedir. Böylece mali sistemimizde israf, yolsuzluk, kayırmacılık gibi sorunlar daha etkin denetlenebilecektir.³⁴ Bu sınıflandırmada, bütçe harcamalarının hangi kaynaktan finanse edildiğinden daha çok, harcamaların ne olduğu, harcama karşılığında ne alındığı ve bunun maliyetinin ne olduğu önem kazanmaktadır.³⁵

Analitik Bütçe Sınıflandırması, Türkiye’de Genel İdare kapsamına dâhil tüm kamu kurum ve kuruluşlarının mali palanlarının ve mali raporlarının uluslararası standartlara uygunluğunun sağlanması için 2004 yılı başından itibaren yürürlüğe girmiştir.³⁶ Böylece devlet faaliyetlerinin sonuçlarının ölçülmesi, izlenmesi, analiz edilmesi, ülkeler, dönemler ve kurumlar arası karşılaştırmalar yapılması hedeflenmektedir.³⁷

³⁴ Demirel (2001).

³⁵ Haçer (2003).

³⁶ Cura (2003).

³⁷ Tosun (2003).

4.8. Çok Yıllı Bütçelemenin Tek Yıllı Bütçeleme Yerine Geçmesi

Çok yıllık bütçeleme, dar anlamda, devlet gelir ve giderlerinin çok yıllık bir süreç için belirlenmesi anlamına gelirken, geniş anlamda çok yıllık gelir ve harcama tahminlerini de içeren bütçe yaklaşımını ifade etmektedir.³⁸ Yıllık bütçe sürecinin, çok yıllık anlayış ile birlikte değerlendirildiği, politika-plan-bütçe bağlantısının gerçekleştirildiği bir bütçe yaklaşımını ifade etmektedir.³⁹

5018 Sayılı Kanununun 13.Maddesi d bendi gereğince, “Bütçeler, stratejik planlar dikkate alınarak izleyen iki yılın bütçe tahminleriyle birlikte görüşülür ve değerlendirilir” hükmü getirilmiştir. 15. Madde’de “merkezi yönetim bütçe kanunda; yılı ve izleyen iki yılın gelir ve gider tahminleri” , 16. Maddede ise “...orta vadeli program ile uyumlu olmak üzere, gelecek üç yıla ilişkin toplam gelir ve gider tahminleri ile ...” hükümleri getirilmiştir.

Çok yıllık bütçeleme, kamu kaynaklarının politika önceliklerine göre tahsis edilmesini sağlayan şeffaf bir planlama ve bütçeleme sürecidir. Çok yıllık bütçeleme ile mali disiplini sağlama, hükümet ve kurumlar arasında hedefsel bütünleşme, kamusal hizmetlerin maliyetlerini ölçebilme, mali saydamlığı sağlama, kamusal karar alıcılara uzun vadeli düşünebilme yetisinin kazandırılması hedeflenmiştir.⁴⁰

Türkiye’de bütçe hazırlık aşamalarının tümünde çok yıllık bütçeleme mantığı ve yaklaşımı benimsenmesi faydalı olacaktır. Politika hedeflerinin tartışılması, önceliklerinin belirlenmesi ve öncelikler ile kaynaklar arasında dengenin sağlanması için bütçe hazırlık sürecinin daha erkenden başlatılması gerekmektedir. Türkiye için oluşturulan çok yıllık bütçe uygulama modeli esnek bir yapıda olup, spesifik bir yöntem tavsiye edilmemiştir. Çok yıllık bütçeler, kurumların gelecek üç yıla ilişkin kaynak kullanımı ve kaynak toplama konusunda kamuoyuna bir taahhüdüdür. Bu nedenle, çok yıllık bütçeleme vergi ve diğer gelir tahminlerini de içermelidir. Bu itibarla, gelecek

³⁸ Kızıldaş (2003).

³⁹ Tosun (2007).

⁴⁰ Efe (2007).

üç yıla ilişkin vergi ve gelir politikalarının, bütçe gelirlerine olan yansımalarını dikkate alarak çok yıllık gelir tahminleri de yapılmaktadır.

Türkiye’de çok yıllık bütçe rakamları bir tür gösterge niteliğindedir. Bütçe işlemleri uygulama bütçesi üzerinden yapılmaktadır. Çok yıllık bütçe rakamları, bir sonraki yıl bütçesi hazırlıklarında yeniden değerlendirilerek yeni tavan rakamlarına uyulmak suretiyle revize edilmektedir. Ancak yapılacak revizelerin büyük boyutlara ulaşması durumunda bu farkın açıklanması gerekmektedir.⁴¹

4.9. Performans Esaslı Bütçeleme Anlayışının Tercih Edilmesi

Son yıllarda kamu mali yönetimi alanında yaşanmakta olan en önemli değişikliklerden birisi, merkezden yönetimi esas alan kaynak dağılımı ve girdi odaklı geleneksel bütçeleme anlayışından, yetki ve sorumluluk dağıtımını ile kaynakların yerinden yönetimini esas alan mali yönetim ve çıktı-sonuç esaslı performans esaslı bütçeleme anlayışına geçilmesidir. Performans esaslı bütçeleme sistemi, kamu idarelerinin ana fonksiyonlarını, bu fonksiyonların yerine getirilmesi sonucunda gerçekleştirilecek amaç ve hedeflerini belirleyen, kamusal kaynakların bu amaç ve hedefler doğrultusunda tahsisini ve kullanılmasını sağlayan, performans ölçümü yaparak ulaşılmak istenen hedeflere ulaşıp ulaşılamadığını değerlendiren ve bu sonuçları raporlayan bir bütçeleme sistemidir. Bu sistemin temel amacı, kamusal kaynakların etkili, verimli ve ekonomik kullanılmasını, mali şeffaflık ve hesap verme sorumluluğuyla birlikte sağlamaktır.⁴²

Bu doğrultuda birçok gelişmiş ülke kamu mali yönetim ve bütçeleme sistemlerinde önemli yapısal değişikliklere gitmiştir. 1980’li yılların sonlarında Yeni Zelanda ve Avustralya, 1990’lı yıllarda İsveç, Amerika Birleşik Devletleri, Finlandiya, İngiltere, Danimarka, Hollanda, Kanada ve Fransa, 2000’li yılların başlarında ise Avusturya, İsviçre ve Almanya performans esaslı bütçelemeye geçiş yö-

⁴¹ Tosun (2007).

⁴² Tügen (2007).

nünde düzenlemeler yapmıştır.⁴³ 1980 sonrası dönemde hız kazanan küreselleşme ile birlikte sınırlı-egemen devlet anlayışı sınırlı bütçe anlayışını doğurmuştur. Bu bağlamda, bütçe politikalarında öngörülen hedeflere ulaşmada kullanılan bütçeleme sistemi de değişmiş ve birçok ülke tarafından performans esaslı bütçeleme sistemi kabul görmüştür.⁴⁴

Türkiye’de son yıllarda uzun vadede performans yönetim sistemine yönelik olarak kamu kesiminde yeniden yapılandırma çalışmalarına hız verilmiştir. Kamusal kaynakların stratejik önceliklere göre dağıtılması, yürütme üzerinde siyasi sorumluluğun güçlendirilmesi ve kamu yönetiminde hesap verme sorumluluğunun yerleştirilmesine yönelik olarak Dünya Bankasıyla birlikte, “Program Amaçlı Mali ve Kamu Sektörü Uyum Kredisi Anlaşması” yapılmıştır.⁴⁵

4.10. Stratejik Planlamanın Önem Kazanması

Planlama, önceden tespit edilmiş amaçları gerçekleştirmek için, gelecekte yapılması gereken işlerin şimdiden belirlenmesi ve izlenecek yolların seçilmesi ya da neyin, nasıl, ne zaman ve kim tarafından yapılacağıın önceden kararlaştırılmasıdır.⁴⁶ Planlama, devletin ekonomik ve toplumsal yaşama müdahale etmesi gerektiğinde, belirlenen hedeflere ulaşabilmek için bir strateji aracı olarak kullanılan bir araçtır. Karma ekonomi sistemini benimseyen ülkelerde planlamanın kamu kesimi için emredici, özel kesim için ise yol gösterici bir özelliği vardır.⁴⁷ Planlama kavramı modern iktisat biliminin kalkınma için geliştirdiği, bir araç, bir yöntem ve tekniği ifade etmektedir. Özellikle azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde devletin ekonomik ve sosyal yaşama müdahale yöntemlerinden birini oluşturan tekniğe verilen isimdir. Bu ülkelerde, hızlı ve dengeli kalkınmanın sağlanması için, devletin iktisadi ve sosyal yaşama müda-

⁴³ Erüz (2007).

⁴⁴ Demircan (2006).

⁴⁵ Özbaran (2001).

⁴⁶ Kaldırım (1985).

⁴⁷ Altuğ (1999)

halesi bir zorunluluk olarak görülmektedir.⁴⁸ Küreselleşme ile birlikte, planlama yerine stratejik planlamaya bırakmıştır. Ülkeler artık bu yeni kavramla kalkınma ve gelişmeye çalışmaktadır.

Stratejik planlama, bir kurumun ne olduğu, ne yaptığı ve neyi neden yaptığına ilişkin yol gösterecek temel kararları ve eylemleri üretme işlemidir. Stratejik planlama, bir örgütün bulunduğu aşama ile arzu ettiği aşama arasındaki mesafeleri tarif eder. Bu anlamda, stratejik planlama durağan bir yapı yerine, fırsatlara göre tekrarlanan dinamik bir süreci ifade etmektedir. Kurumlar stratejik planlamayı çevreye, bilimsel ve teknolojik gelişmelere uyum sağlamak ve etkinliği artırmak amacıyla uygulamaktadır.

- (i) Çevreye Uyumu Sağlama; Stratejik planlama örgütler strateji yokluğu ve strateji yanlışlığı nedeniyle, sürekli değişen, belirsiz ve riskli olan çevreye kaynak ve kabiliyetleri ölçüsünde uyum imkânı sağlar.
- (ii) Bilimsel ve Teknolojik Gelişmelere Uyum Sağlama; Stratejik planlama, bilimsel ve teknolojik gelişmeleri takip etme imkânı sağlar. Bunlar çevresel değişiklikler için de önemle takip edilmesi gereken unsurların başında gelir.
- (iii) Sistematik Düşünceyi Uygular; Günlük kararlarla yönetilen örgütlerin her zaman işlevlerini yitirme tehlikesi vardır. Ancak, stratejik plan yapmış birimler, yeniliklere ve değişime kendilerini hazırlamış olduklarından, bu tür riskleri önleyebilme imkânları da vardır.
- (iv) Etkinlik Artırma; Stratejik planlama, karar alan birimlerin kendilerini, sistemi ve kaynakları değerlendirip uygun kararlar almasını sağlar. Bu sayede fikirler için tutarlı bir çerçeve oluşturmak, fırsat ve tehditleri değerlendirmek, kurumun güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek, çeşitli alternatiflerin kıyaslanacağı ölçüleri oluşturmak, gelişmelerin izlenmesini sağlamak, kaynakları en uygun şekilde kullanmak mümkün olabilecektir.⁴⁹

⁴⁸ Ateş (1999).

⁴⁹ Gürer (2006).

1980'li yıllardan itibaren ekonomik, toplumsal ve ideolojik açılımların bir uzantısı olarak öncelikle özel sektörde genişçe kullanım alanı bulan stratejik planlama ve stratejik yönetim kavramları, kamu sektöründe de uygulama alanı bulmuştur. Bu konuda en bilinen ülke örnekleri ABD ve İrlanda'dır. Amerika Birleşik Devletleri'nde 1993 yılında kabul edilen "Hükümet Performans ve Sonuç Kanunu" ile getirilen sistemle 10 yıllık bir geçiş süreciyle birlikte ayrıntılı düzenlemeler oluşturulmuştur. İrlanda da "Stratejik Yönetim Girişimi" olarak adlandırılan reform sürecinin bir unsuru olarak "Strateji Bildirgeleri" uygulaması vardır.⁵⁰

5. Sonuç

Küreselleşme süreci gerek insanları ve gerekse kurumları değişik düzeylerde etkilemiştir. Bu süreçte kamu kesiminin genel ekonomi içerisindeki görevleri ve müdahale imkânları eskiye oranla azalmıştır. Ayrıca, Devlet Bütçesinin gerek harcama ve gerekse gelir taraflarında özel kesimde uygulanan yönetim tekniklerinin uygulanması gündeme gelmiştir. Bu realiteyi incelemeyen ve araştırmadan red etmek veya kabul etmemek bu fenomenin birimler üzerindeki etkisini çok fazla değiştirmeyecektir. Bu nedenle kişi ve kurumlar yeni fikirler ve politikalar üretebilmelidir. Ayrıca değişimi ve yenilenmeyi başarmalı, değişimlere uyum göstermeli ve evrensel bakış açıları kazanmalıdır. Artık büyük bir köy haline alan dünyada, ülkeler mali şeffaflığı bir kamu mali yönetim ilkesi yapmalıdır. Toplum adına mali kararlar alan insanlar hesap verme sorumluluğuna tabi olmalıdır. Bütçeler çok yıllık perspektiflerle hazırlanabilmeli, ekonomik ve mali istikrarı yakalamalıdır. Hükümetler toplumsal hizmetler için kullanabileceği en önemli araç olan bütçeyi performans esaslı olarak yürütülmelidir. Kamusal kaynaklar stratejik planlama ile kamusal öncelikler belirlenmek suretiyle harcanmalıdır.

⁵⁰ Yılmaz (2006).

KAYNAKÇA

- 1- Altuğ, F. (1999), Kamu Bütçesi, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- 2- Ateş, M. (1999), "Türkiye'de Kalkınma Planları Ve Yıllık Programların Hazırlanması", Sayıştay Dergisi, Sayı: 33.
- 3- Coşkun, G. (1989), Devlet Bütçesi, 2.Baskı, Turhan Kitabevi.
- 4- Cura, S. (2003), "Türkiye'de Mali Şeffaflığı Sağlamaya Yönelik Bir Uygulama: Analitik Bütçe Sınıflandırması",Marmara Üniversitesi, İİBF. Dergisi, 120.Kuruluş Özel Sayısı, Cilt: XVIII, Sayı: 1.
- 5- Demircan, E. (2006), "Küreselleşme Sürecinde Yeni Devlet Anlayışının Bütçe Politikalarına Yansımaları: Türkiye Örneği, Kamu Maliyesine Yeni Bakış, (Teori Ve Uygulama), Ed. Nihat Falay Ve Diğ. Seçkin Kitabevi, Ankara.
- 6- Demirel, G. (2001), "Yeni Bütçe Kod Yapısı", Bütçe Dünyası, Yıl:2, Sayı:8.
- 7- Demirtaş, T. (2003), "Küreselleşmenin Modern Devlet Maliyesine Etkileri", Sayıştay Dergisi, Sayı: 50-51.
- 8- Devrim, F., Ve Altay A., (2000) " Küreselleşme Sürecinde Sosyal Devlet Anlayışındaki Değişmelerin Kamu Mali Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması Açısından Değerlendirilmesi", 15. Türkiye Maliye Sempozyumu, Türk Kamu Mali Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması Ve Bu Yapılanmada Performans Yönetimi Ve Denetiminin Yeri, Akdeniz Üniversitesi, İİBF. Maliye Bölümü, 15-17 Mayıs 2000-Antalya.
- 9- Dileyici, D. (2004), "Devletin Mali Alandaki Rol Ve Fonksiyonlarındaki Değişim", Kamu Maliyesinde Çağdaş Yaklaşımlar, (Ed. Coşkun Can Aktan, Dilek Dileyici, İstiklal Y. Vural) Seçkin Kitabevi, Ankara.
- 10- Efe, Z., (2007, "Uluslararası Uygulamalar Işığında Çok Yıllı Bütçeleme", Bütçe Dünyası, Cilt 2, Sayı 25.
- 11- Erüz, E. (2005) "Yeni Mali Yönetim Yapısında Performans Esaslı Bütçeleme", Türkiye'de Yeniden Mali Yapılanma Konulu 20. Türkiye Maliye Sempozyumuna Sunulan Tebliğ, 23-27 Mayıs 2005, Karahayıt-Pamukkale-Denizli.
- 12- Gökbunar, R. Ve; Ünal A. G. (1999), "Yönetimde Dinazorlaşma Sendromu Ve Kamu Yönetiminde Değişim", Atatürk Üniversitesi, İİBF: Dergisi, Cilt: 13, Sayı 1.
- 13- Günaydın, İ. Ve Berk S. (2004), "Globalleşme Sonucu Oluşan Vergi Kayıp Ve Kaçaklarını Önlemede Uluslar Arası İşbirliğinin Önemi", 19.Maliye Sempozyumu, Türkiye'de Vergi Kayıp Ve Kaçakları, Önlenmesi Yolları, 10-14 Mayıs, Belek/Antalya.

- 14- Güran, M. C. Ve Cingi S. (2002), "Devletin Ekonomik Müdahalelerinin Etkinliği", Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı:3.
- 15- Gürer, H. (2006), "Stratejik Planlamanın Temelleri Ve Türk Kamu Yönetiminde Uygulanmasına Yönelik Öneriler", Sayıştay Dergisi. Sayı:63.
- 16- Hañçer S. N. (2003) , "Ekonomik Kodlama Açısından Analitik Bütçe Sınıflandırılması", Bütçe Dünyası, Sayı:16.
- 17- Hasanoğlu, M. (2001), "Küreselleşmenin Devlet Yönetimine Etkileri", Sayıştay Dergisi, Sayı:43.
- 18- Kaldırımcı, N. (1985), "Yönetim Etkinliği Bakımından Yönetime Katılma",,, Erciyes İibf. Dergisi (Metin N.Gürol'a Armađan), Sayı: 7.
- 19- Karagöl, M. (2001), "Küreselleşme Küresel Kriz Ve Türkiye", Aku. İibf. Dergisi, Cilt 1ı, Sayı: 2.
- 20- Kesik, A. (2005, "Yeni Kamu Mali Yönetim Sisteminde Orta Vadeli Program Ve Mali Plan Çerçevesinde Çok Yıllı Bütçelemenin Uygulanabilirliği", 20. Türkiye Maliye Sempozyumu, Türkiye'de Yeniden Mali Yapılanma, 23-27 Mayıs 2005 Spa Hotel Colassae Thermal, Karahayıt-Pamukkale
- 21- Kızıltaş, E. (2003), "Çok Yıllı Bütçeleme Sistemi", Bütçe Dünyası, Sayı:16.
- 22- Kızıltaş, E. (2005), "Bütçe Hakkının Kullanımında Geline Aşama: Doğrudan Demokrasi", Türkiye'de Yeniden Mali Yapılanma Konulu 20. Türkiye Maliye Sempozyumuna Sunulan Tebliğ, 23-27 Mayıs, Karahayıt-Pamukkale-Denizli.
- 23- Kopits, G. And Craig J. (1998),Transparency İn Government Operations, Occasional Paper 158, International Monetary Fund, Washington Dc.
- 24- Köse, H.Ö. (2003), "Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal Ve İşlevsel Dönüşümü", Sayıştay Dergisi, Sayı: 49.
- 25- Maliye Bakanlığı, (2005), 2006 Yılı Bütçe Gerekçesi, Ankara.
- 26- Meriç, M.Ve Ay H. (2004), "Küreselleşmenin Vergi Kayıp Ve Kaçaklarına Etkisi", 19.Maliye Sempozyumu, Türkiye'de Vergi Kayıp Ve Kaçakları, Önlenmesi Yolları, 10-14 Mayıs 2004, Belek/Antalya.
- 27- Özbaran, M.H. (2001), "Şeffaflık Ve Hesap Verme Sorumluluğu Bağlamında Yolsuzlukla Mücadelede Sayıştayların Rolü", Sayıştay Dergisi, Ekim-Aralık, Sayı 43.
- 28- Özpınar, Ö. Ve Şimşek E.(2003), "Küreselleşmenin Getirdiđi Sorunlar Ve Bu Sorunlara Çözüm Önerileri", Uludađ Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt Xxıı, Sayı 2.
- 29- Özyakışır, D. (2005), "Küreselleşme Süreciyle Birlikte Artan "Kara Para" Sorunu Ve Bu Soruna Yönelik Küresel Mücadele", Sayıştay Dergisi, Sayı: 58.

- 30- Polat N. (2003), "Saydamlık, Hesap Verme Sorumluluğu Ve Denetimin Etkinliği", Sayıştay Dergisi, Sayı:49.
- 31- Sakal, M. (2002), "Türkiye’de Mali Disiplinsizliğin Yapısal Temelleri", Sdü, İibf. Dergisi, C.7, Sayı 1.
- 32- Seyrek, İ. (2002), "Küreselleşme Sürecinde İktisat Politikaları Ve Yakınsama Tezi", G.Ü.İ.İ.B.F. Özel Sayısı:, S.169
- 33- Sezer, B. (1992), "Büyük Devlet-Küçük Devlet Tartışması", Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 25, Sayı:4.
- 34- Sönmezler, G. (2006), "Küreselleşme Ve Kriz: Gelişmekte Olan Ülkelerde Kamu Finansmanın Dönüşümü", Kamu Maliyesine Yeni Bakış (Teori Ve Uygulama), (Ed. Nihat Falay, Mehmet Şahin, Ahmet Şahin), Seçkin Kitabevi, Ankara.
- 35- Şahin, M., "Sosyal Devletten Tüccar Devlete: Dünyada Ve Türkiye’de Devletin Dönüşümü", Kamu Maliyesine Yeni Bakış (Teori Ve Uygulama), (Ed. Nihat Falay, Mehmet Şahin, Ahmet Şahin), Seçkin Kitabevi, Ankara, 2006.
- 36- Tosun E. (2003), "Analitik Bütçe Sınıflandırması", Bütçe Dünyası, Sayı:15.
- 37- Tosun, E. (2007),Kamu Mali Yönetimi Devlet Bütçesi Odaklı Bir Yaklaşım, Ümit Ofset, Ankara.
- 38- Tutar, H. (2003), "Küreselleşmenin Üçüncü On Yılında Küresel Düş Kırklıkları", Akü. İibf. Dergisi, Cilt: V, Sayı: 2.
- 39- Tüğen, K. (2007), Devlet Bütçesi, 6.Baskı, Bassaray Matbaası, İzmir
- 40- Tüylüoğlu, Ş. (2004), "Küreselleşme Sürecinde Kalkınma Politikaları Ve Devletin Zayıflayan Rolü", Sdü, İibf. Dergisi, Cilt:9, Sayı:1.
- 41- Vural, İ. (2001), "Globalleşmenin Vergileme Ve Vergi Sistemleri Üzerindeki Etkileri", Akü İibf. Dergisi, Cilt: 1ı, Sayı: 2.
- 42- Yayman, H. (1999), "Küreselleşme Tartışmalarının Türkiye Özeline Yansımaları", Sayıştay Dergisi, Sayı: 34.
- 43- Yıldız, H. (2005),Küreselleşmenin Vergileme Üzerine Etkileri Ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, Seçkin Kitabevi, Ankara.
- 44- Yılmaz, O. (2006), "Stratejik Planlama Ve Kamusal Örgütlerde Esneklik Arayışları", Kamu Maliyesine Yeni Bakış, (Teori Ve Uygulama) Ed.Nihat Falay Ve Diğ. Seçkin Kitabevi, Ankara.